

Aczél Petra: Neked van igazad? Érvelés és meggyőzés a gyakorlatban. Budapest, Tinta Könyvkiadó, 2017. 183 lap

Kulcs az érveléshez – kulcs a meggyőzéshez

Kulcstoll vagy arc? – teszi fel vizuálisan a kérdést az alaklélektanból Rubin-serlegként ismert példára hasonlító borítókép. A két szembenálló, egymásra néző arcot és a dialógus jeleként használt szimbólumot, a két buborékot is magában foglaló, piros kulcs világát Aczél Petra retorikakutató legújabb könyvének egyszerű fekete-fehér borítóján. A vizuális arculat egyértelműen tükrözi a kötet célkitűzését és tartalmát: az olvasó a párbeszéd (sőt: pár-beszéd), dialógus, kommunikáció, egymásra hatás alapelveihez kap kulcsot a kötet elolvasásával és a gyakorlatok elvégzésével.

Aczél Petra a hatékony kommunikáció elismert szakértője: a témában több önálló (*Retorika. A szóból épület gondolat*, 2001; *Új retorika. Közélet, kommunikáció, kampány*, 2009; *Médiaretorika*, 2012) és társszerzős kötete (*Retorika*, 2004, *Hatékonysság és meggyőzés a kommunikációban*, 2007) jelent meg a témában. E retorikáról szóló tudományos szakszövegek feszességét oldja fel a *Neked van igazad?* című gyakorlókönyv. Könnyen és gyorsan elolvasható, felfogható, befogadható egységekre bontja fel a sikeres beszéd és hatékony írás elkészítését.

A *Neked van igazad?* élő gyakorlókönyv, amely három nagy tartalmi egységre, vagyis a retorika három alapvető kognitív műveletére bontható: *Gondolkozz! Beszélj! Vitázz!* A szerkezeti egységek címének tegezős formája feltételezi a potenciális közönséget is: középiskolásoknak, felsőoktatásban tanulóknak, fiatal felnőtteknek – és természetesen szülőknek és tanároknak szánja a szerző a könyvet.

A retorika hagyományos alapelveit és feladatait (tématalálás, álláspont kidolgozása, tételmondat megfogalmazása, logikai alapozás, forrásgyűjtés, felépítés – vázlatírás, cáfolás) kérdő (pl.: *Miről van szó? Rendben?*) és felszólító modalitású címeikkel (*Szedd ízekre! Alapozz! Gyűjtsd össze! Építsd fel!*) közelíti a könyv a közönségéhez. Ez a dinamikusság lassul – utolérhetővé téve az előző fejezetben felfokozott tempót – a meggyőzést tematizáló *Beszélj!* fejezet megnevező címeiben (többek között: *Bemelegítés; Az ötlet; Ragad; Erősen; Szendvics*). A címeikkel szemléltetett sebesség ismét változik az utolsó, harmadik, *Vitázz!* makroszerkezeti egységben (példák: *A vita medre; Egy lépéssel előbbre; Megosztozunk?; Első menet: indul!*). A kötet dinamikája is mintha csak a jól ismert, a primácia-recencia elvre építő erős-gyenge-közepes érvelésfelépítési módot követné.

Ugyancsak az olvasóközönség célját szolgálja a szöveg megfogalmazása és példaválasztása. A személyesen megszólított olvasó megtudhatja a felépítéssel foglalkozó fejezetben, hogy a szövegalkotás inkább a legózáshoz hasonlít (és a metafora folytatódik: a szövegépítés viszont nem kirakó, nem puzzle, ahol minden elemnek előre megadott helye van). A retorikai szakkifejezések időszerűsített változata jelenik meg a könyvben: így váltja fel a lábjegyzetben idézett, arisztotelészi tanácsadó, törvényszéki és bemutató beszédfejta-elnevezéseket a tény-, tett- és értékbeszéd (73). E korszerűsítő szándék nyomán került bele a kötetbe többek között a „versenyszféra, az alkalmazott tudományok, az innovációipar és az üzlet világának egyik legújabb beszéd típusa” (76), a *pitch*, amely vállalkozások és ötletek buzdító, öneladó beszédeként szolgál. A kötet egészen részletes tanácsokat kínál a manapság népszerűnek számító beszédforma kivitelezéséhez (76–9). Az enthüméma retorikaelméleti fogalma is lábjegyzetbe került a kötetben, a szemléletesebb szendvicsérvelés terminus pedig a törzsszövegbe (102–3).

A kötet tananyagszerű, elméleti jellegű részét is folyamatosan példák teszik életközeli. Szövegpéldából (Jeff Bezos Amazon-alapítónak a volt egyetemén, a Princetonon elmondott ünnepi

beszédéből) indul ki a jó beszédek alapvetéseit (ismerős hang, őszinte érzelem, tiszta logika) bemutató fejezet (81–4), amely az étosz-pátosz-logosz hármás princípiumra vezet rá a retorikát tanulót. Harmincnál is több különféle, más-más közegből és témakörből származó miniszöveg világítja meg az érvelési hibák és paradoxonok lényegét (113–21). Az anyaggyűjtés lehetőségeit taglaló *Gyűjtsd össze!* fejezetben a Klick safe nevű szervezet internetbiztonsági veszélyekre felhívó 2005-ös kisfilm-jének szemléletes leírása (35) segíti az olvasót a társadalmi alapértékek, normák elfogadott érvelési forrásként való használatában. Gyakorta alkalmazza a szerző a fiatal felnőttek tájékozási módjához, az audiovizuális formákhoz közeli szemléltetési formákat, és hivatkozik népszerűbb vagy kevésbé ismert videókra (pl.: a Steve Jobs egykori Apple-vezér és Babits Mihály életútját összevető ZanzaTv-videóra [31–2]; a befogadható hosszúságú 3–20 perces, szórakoztatva oktató TED-videókra [71]). A videós példák mellett megjelennek a főszövegben és a (*Próbáld ki!* cím alatt található) feladatokban klasszikus művekből vett részletek (pl.: Szent Ágoston: A keresztény tanításról [70–1]; Geoffrey Chaucer-idézet [69]; Kurt Tucholsky satirikus írása a jó és rossz beszédről [64–7]), infografikák, kortárs írókkal-költőkkel készített interjúk, nyomtatásban megjelent és elhangzott hírközlő és bulvár-cikkek, kiállításra készült szövegek, sőt Facebook-bejegyzés és ahhoz íródott kommentek is.

A példák gazdagságát bővíti továbbá, hogy a kötetet hat, elemezhető, tanulmányozható beszéd zárja – ezek közül a hatodik kimutat a nyomtatott könyvből, és csupán a Youtube videómegosztón elérhető linkek szerepel. Ez a megoldás is jelzi, hogy nemcsak a lejegyzett szöveg, hanem az előadó és előadásmód, illetve a közvetítő közeg is szerepet játszik a beszéd (ebben az esetben Szirmai Gergely videoblogger egyetemi vizsgaidőszakra szánt lelkesítő vlogbejegyzése) értelmezésekor.

E szövegváltozatosság (implicit módon) rávezeti az olvasót arra is, hogy a retorika, a hatékony érvelés az életünk minden területén jelen van és szükséges. Az érvelés mindenütt jelenvalóságára, omniprezenziájára utal kifejtett módon is a szerző: „Egyetlen érvelés sem öncélú: felelős szándékkal és hiteles tartalommal meg akarjuk győzni a hallgatóságunkat az igazunkról” (51). A retorikáról vallott elvek egyértelműen megjelennek a kötetben: Aczél Petra Kenneth Burke-re hivatkozva a meggyőzést állítja a retorikai tudás középpontjába. A retorika apológiája (52–3) talán az egyetlen fejezet, ahol a szerző kicsit kilép az olvasóval együtt, szinte őt kézen fogva kalandozó, felfedező szerepből, és megjelenik a témára felülről rálátó retorikakutató.

Az *Érvelés és meggyőzés a gyakorlatban* alcímű könyv véghezviszi, amit ígér: végigvezeti olvasóját a retorika és a vitázás legfontosabb alapvetésein; oktat, de nem kioktat, miközben szórakoztat. Emellett hangsúlyos a gyakorlókönyvben a manipulációra való figyelemfelhívás (122–6) és az új (médiá)kompetenciák (forráskritika, kritikai gondolkodás, médiatudatosság, online és offline tájékozódás stb.) fejlesztése, illetve a demokráciára nevelés (többek között: 129–32; 135–6) is.

A *Neked van igazad?* személyes hangneme, gyakorlatközelisége, lenyűgöző mennyiségű és változatosságú példaanyaga, életteli témafelvetései, megvalósítható, kipróbálható, ellenőrizhető feladatai miatt kiválóan használható a (nyilvános) megszólalásra történő önálló felkészülésben, de éppen ezek a jellegzetességei teszik alkalmassá a (retorika)oktatásba való integrálásra is.

Veszelszki Ágnes

egyetemi docens

Budapesti Corvinus Egyetem

Magatartástudományi és Kommunikációelméleti Intézet

Beke József: Arany-szótár. Arany János költői nyelvének szókészlete I. A–Gy, 869 lap; II. H–M, 964 lap; III. 1177 lap. (Szerkesztette: Balázs Géza.) Anyanyelvapólok Szövetsége – Inter, Budapest, 2017

1. Arany János születésének kétszázadik évfordulója előtti napokban jelent meg az Arany-szótár (ezután: AranySz.), amely a magyar nyelvészeti és irodalmi tudományosság egyik nagy hiányát szünteti meg. Ugyanis Petőfi Sándor 150. születési évfordulóján megjelent a PetőfiSz. (első kötete) a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének égisze alatt, a kiadás 1987-ben teljessé vált. Arany János szókincsének illetén földolgozására azonban különféle körülmények miatt a Nyelvtudományi Intézet nem vállalkoz(hat)ott, pedig Arany János költői nyelvészletének bemutatása, amelyet a jelen szótár tett meg, ugyanolyan a célt szolgál, mint amilyenre annak ide-